

Evne og kraft til å bære

KS Innlandet strategikonferanse 17. februar 2023

Debattheft I – 2023

Evne og kraft til å bære

1. Flere eldre gir økte helse- og omsorgsbehov
2. Trangere økonomi krever tøffere prioriteringer
3. Flere utenfor samfunns- og arbeidsliv
4. Klima-, natur- og miljøutfordringene tiltar
5. Digitalisering i ulik fart og med ulik kraft
6. Større risiko for uønskede hendelser
7. Demokratiet utfordres fra flere hold
8. Vedvarende mangel på personell og kompetanse

Hva skal svarene brukes til?

KS spør:

- Er utfordringsbildet som beskrevet ovenfor gjenkjennbart for din kommune/fylkeskommune?
- Er det andre langsiktige utfordringer enn det som er beskrevet som dere vil peke på?
- Hvilke utfordringer mener dere det blir **spesielt viktig** å være oppmerksom på fremover?

Klima-, natur- og miljøutfordringene tiltar

Sammenhengen mellom klima- og naturkrisen

Nye arealkrevende virksomheter i det grønne skiftet

Internasjonale forpliktelser

Riksrevisjonen: Arealbruken i Norge er ikke bærekraftig

Forskerne som har evaluert plan- og bygningsloven: Naturen har et svakt rettsvern

Sammen for naturen

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide og kommunesektorens organisasjon KS er enige om å følge opp den nye globale naturavtalen sammen. Kommunene forvalter størstedelen av Norges arealer og er svært viktige for å ta vare på norsk natur.

KS har takket ja til et samarbeid med Klima- og miljødepartementet.

Vi vil gjerne bidra til å utforske handlingsrommet og til å finne mål og virkemidler sammen med staten.

Arbeidet må gjennomføres med respekt for lokaldemokratiet og de vanskelige avveiningene som foregår i landets kommuner og fylkeskommuner for bruk og vern av arealer, sier styreleder Gunn Marit Helgesen i KS.

Utvikling kontra vern – helhetlige avveininger

Foto: Kirsti Hovde

«en god dag for miljøet»

Foto: Cecilie Stuedal

« Miljødirektoratet ble ikke spurt om å se på helheten, opp mot alternativene. Det må vi som overordnet myndighet gjøre»

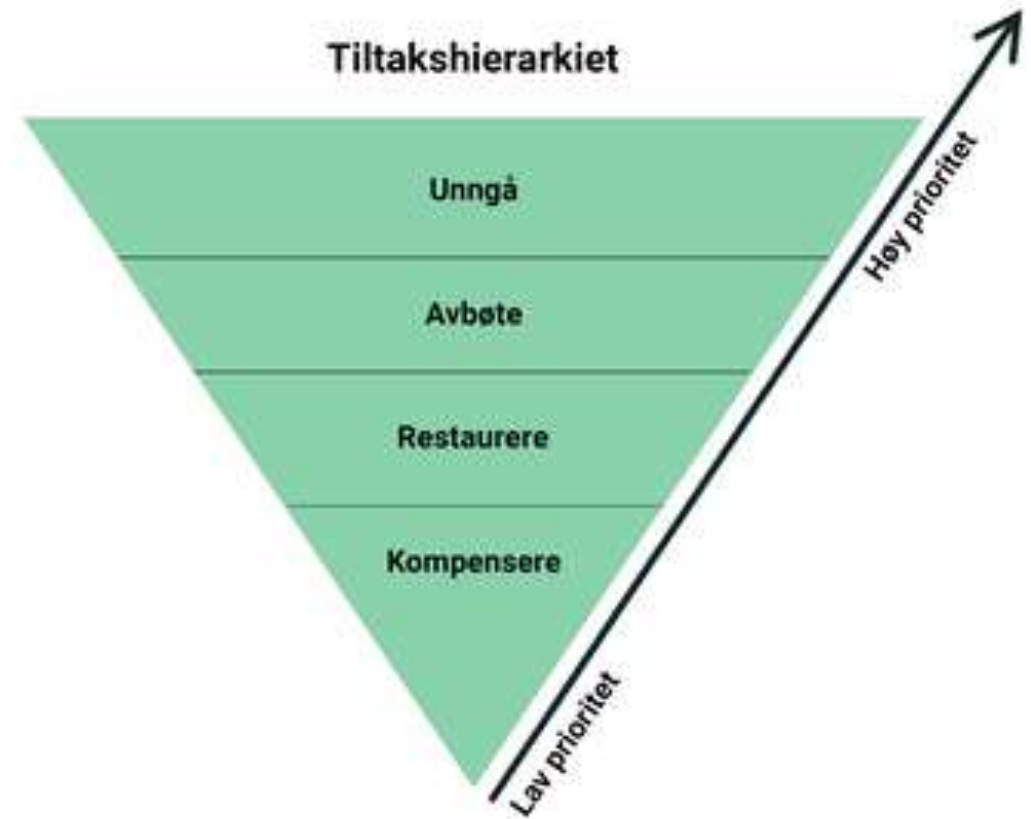
Foto: Stortinget

«helt ubegripelig»

Regional samordning som strategi

Figur 4: De seks satsingsområdene for planen påvirker hverandre og hovedområdene.

Kilde: Høringsutkast Regional plan for klima, energi og miljø, Innlandet fylkeskommune

Samsvarende anbefalinger – KS debatthefte og Innlandet fylkeskommune

Jakte på de gode løsningene

Arealbruksmønster for klima og miljøvennlige transportformer

Styrke sentrum i byer og tettsteder

Samarbeide regionalt

Nødvendig kapasitet og kompetanse

La mest mulig av naturen være urørt

Bygge der naturen allerede er ødelagt

Minimere naturinngrepene

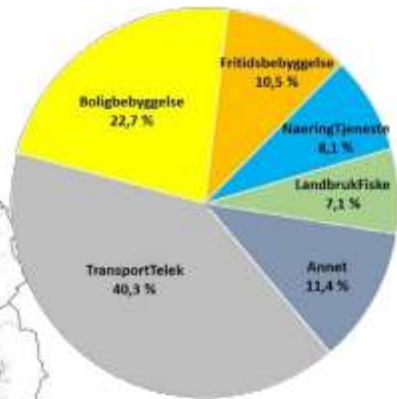
Restaurere ødelagt natur

3.2.1 Slik gjør vi det i Innlandet

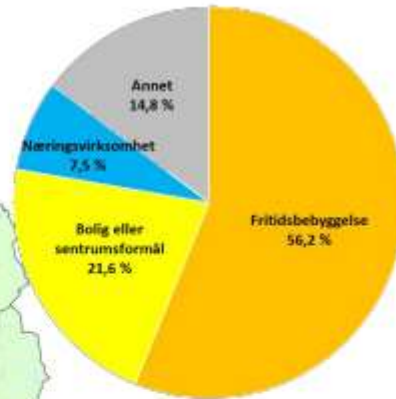
1. Arealregnskap og naturregnskap, når grunnlaget for dette er på plass.
2. Gjenbruke og fortette eksisterende bebygde arealer
3. Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
4. Naturbaserte løsninger skal prioriteres.
5. Utbygging av fornybar energi vurderes opp mot en bærekraftig forvaltning hvor verdien av natur og produktive landbruksområder og kulturmiljø vektet høyt.
6. Fritidsboliger bør fortrinnsvis lokaliseres i tilknytning til eksisterende strukturer som serviceområder, transportåre og annen infrastruktur.
- 7 En langsiktig utbyggingsgrense mot fjell og utmark. Dette må være lokalt forankret.
8. Omdisponering av dyrka jord skal være under 10 % av nasjonalt mål.

Behov for nye kunnskapsverktøy – Arealregnskap i Agder

Bebyggt areal

Planlagt arealbruk

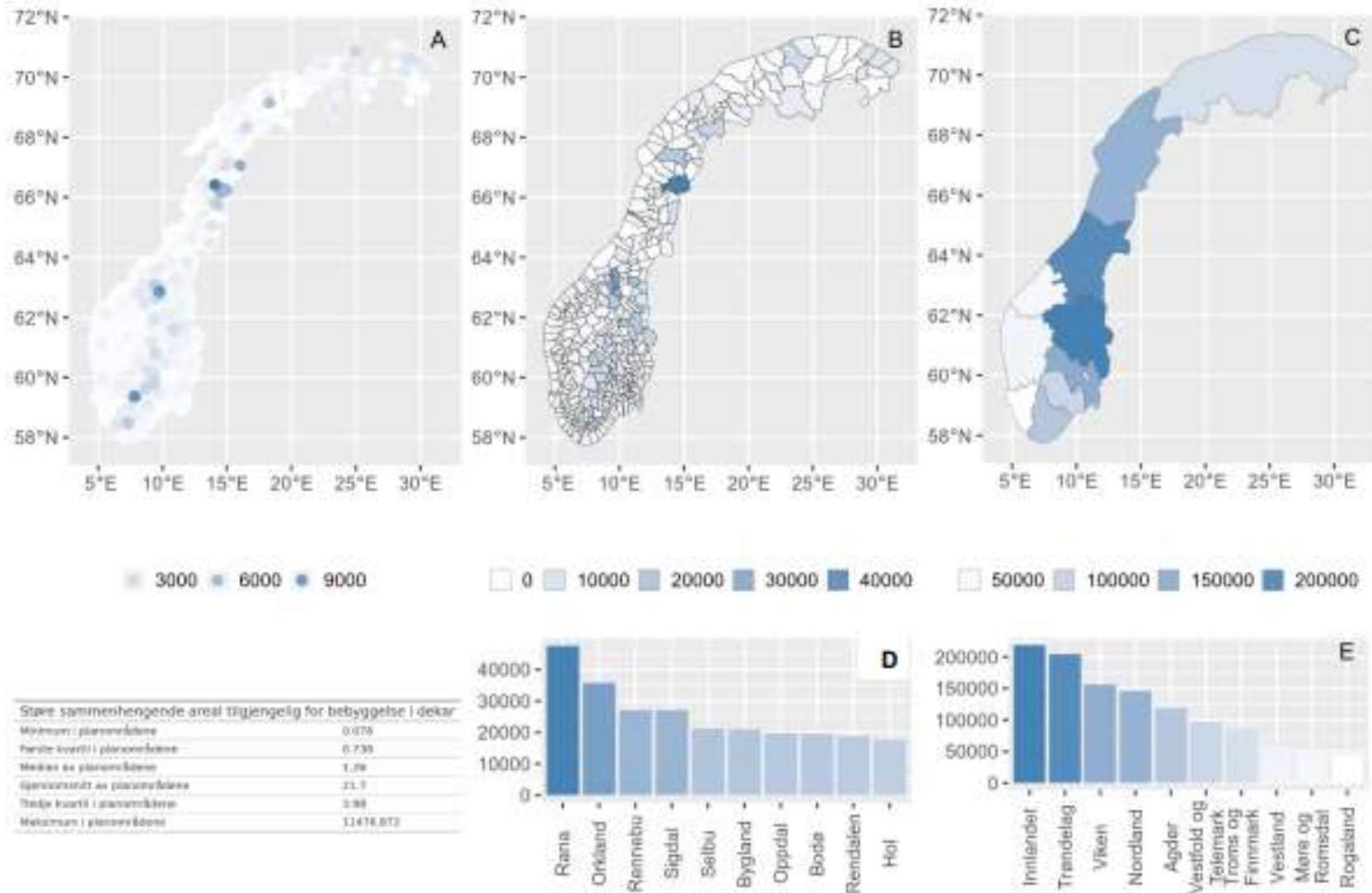
Planlagt mer arealforbruk de neste 30 år enn det vi har bygd ned siden siste istid

56% av planlagt arealbruk er til fritidsbebyggelse

➤ *Hvordan kan arealbruk i dag gjøres bærekraftig til beste for framtidige generasjoner?*

Fra siste istid og fram til i dag har vi tatt i bruk * ~370 km² (1,2 daa per innbygger i 2022)

I kommuneplanene ligger det inne ytterligere ~440 km² (14 daa til hver nye innbygger fram mot 2050)

Kilde: NINA-rapport 2171/2022 for Kommunal- og distriktsdepartementet:
Kartlegging av tomtereserver for fritidsbolig i Norge

Mulighetsrommet

NATIONEN

VG: Energikommisjon vil ha vindkraft langs motorveier

Energikommisjonen vil ha vindturbiner langs veier og i industriområder.

Kan dette bli et mer normalt syn også i Norge? Her fra Nederland. Foto: Trump Willem van Urk/Montiphotas

© Lars Erik Hagen

Multiconsult

MARKEDSRÅDER / PROSJEKTER / KARRIERE / AKTUELT / OM OSS / INVESTOR **KONTAKT** 🔍

FORSIDEN | AKTUELT | NYHETER | NYHET | SOL, KAN VIL LUKS STORT SØY VANNKRAFT I NERSE.

NOU Norges offentlige utredninger **2023: 3**

Mer av alt – raskere

Energikommisjonens rapport

Norge

- Milepæl i Grønnsen
- Videreutvikler flytebruløsningen over Bjørnøya
- Inngår rammeavtale med NVE om skreforekortlegging
- Stort potensial for solkraft i Møre og Romsdal
- Stor milepæl for trygg vannforsyning i Oslo
- Finnøy kan bli selvforsynt med fornybar energi
- Jølstra kraftverk tatt i bruk
- Gir årets velledige julegave til Mossentralen
- 80-tallsbygg ble moderne og energigjerrig
- Årjord Aktivitetshus – et kindereg av et bygg

Styrket dialog og samhandling om arealkonfliktene

KS landsstyre:

- behov for å sette praktisering av innsigelsesordning på dagsorden på regionale arenaer
- dialog er viktig for rolleforståelse, tillitsbygging og for å avdekke forbedringspunkter i praktiseringen hos den aktuelle innsigelsesinstansen og i særdeleshet hos statsforvalterembetet, som har et samordningsoppdrag.

VESTRE TOTEN KOMMUNE

«En bedre samordnet statlig forvaltning i arealpolitikken, større lokalpolitisk handlefrihet og redusert statlig innsigelsesmyndighet, vil åpenbart styrke lokal arealpolitikk og utvikling»

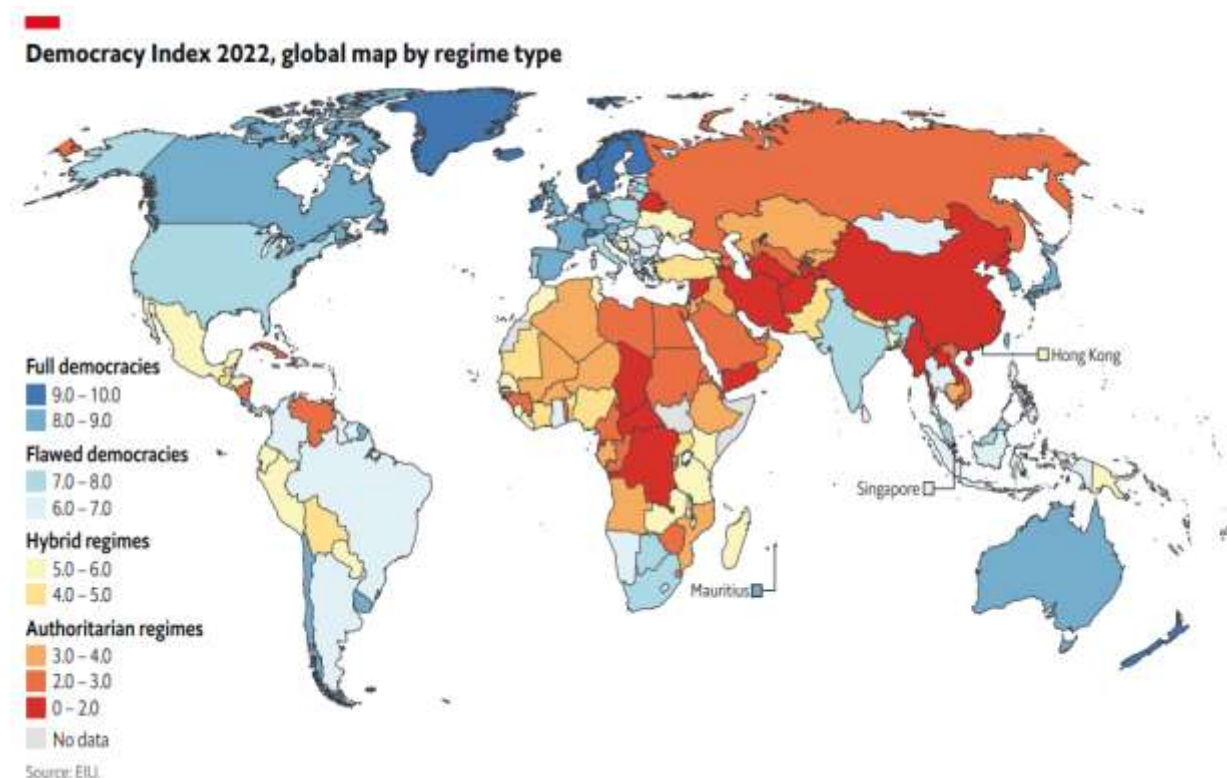
Hvordan styrke lokaldemokratiets evne og kraft til bærekraftig arealbruk?

KS SPØR

- 4 Hvilke muligheter og utfordringer opplever kommunene/fylkeskommunene selv i arbeidet med bærekraftig arealbruk?
- 5 Hvilke nye verktøy og virkemidler vil være nyttige og nødvendige i kommunens/fylkeskommunens arbeid med bærekraftig arealbruk?

Demokratiet utfordres fra flere hold

- Demokratiet i verden er på retur, men er stabilt høyt i Norge.
- Det står variabelt til med lokaldemokratiet.
- Stabil høy tillit i befolkningen og til politiske institusjoner, med størst tillitsøkning hos unge.
- Selvstyret er styrket, særlig rettsvernet overfor statsforvaltningen, men bemanningsnormer trekker ned.

Press på demokratiet i Norge?

«Ytringsfriheten har svært gode vilkår i Norge i dag (...) Et sterkt og mangfoldig sivilsamfunn og et fornuftig regulert ytringsrom er fortsatt den beste garantien for en solid reell ytringsfrihet. Like viktig som å sikre den rettslige ytringsfriheten, er det å jobbe for en sunn ytringskultur.»

«...vi må ta høyde for at fremmed etterretning kan forsøke å påvirke meningsdannelse i Norge i året som kommer.»

Mer eller mindre statlig styring?

Ingen kommuner oppfyller alle lovkrav.

Små distriktskommuner har størst utfordringer med lovoppfyllelsen:

- Jo mer perifere kommuner, desto lavere grad av lovoppfyllelse.
- Jo mindre kommuner, desto lavere grad av lovoppfyllelse.
- God økonomi kan til en viss grad kompensere – men ikke fullt ut – for de to effektene av sentralitet og størrelse.

Lovkrav som krever spesialiserte og tverrfaglige fagmiljø er særlig utfordrende.

RAPPORT
STÅ I NORSKE KOMMUNER
En kartlegging av kommunenes oppfyllelse av lovpålagte oppgaver

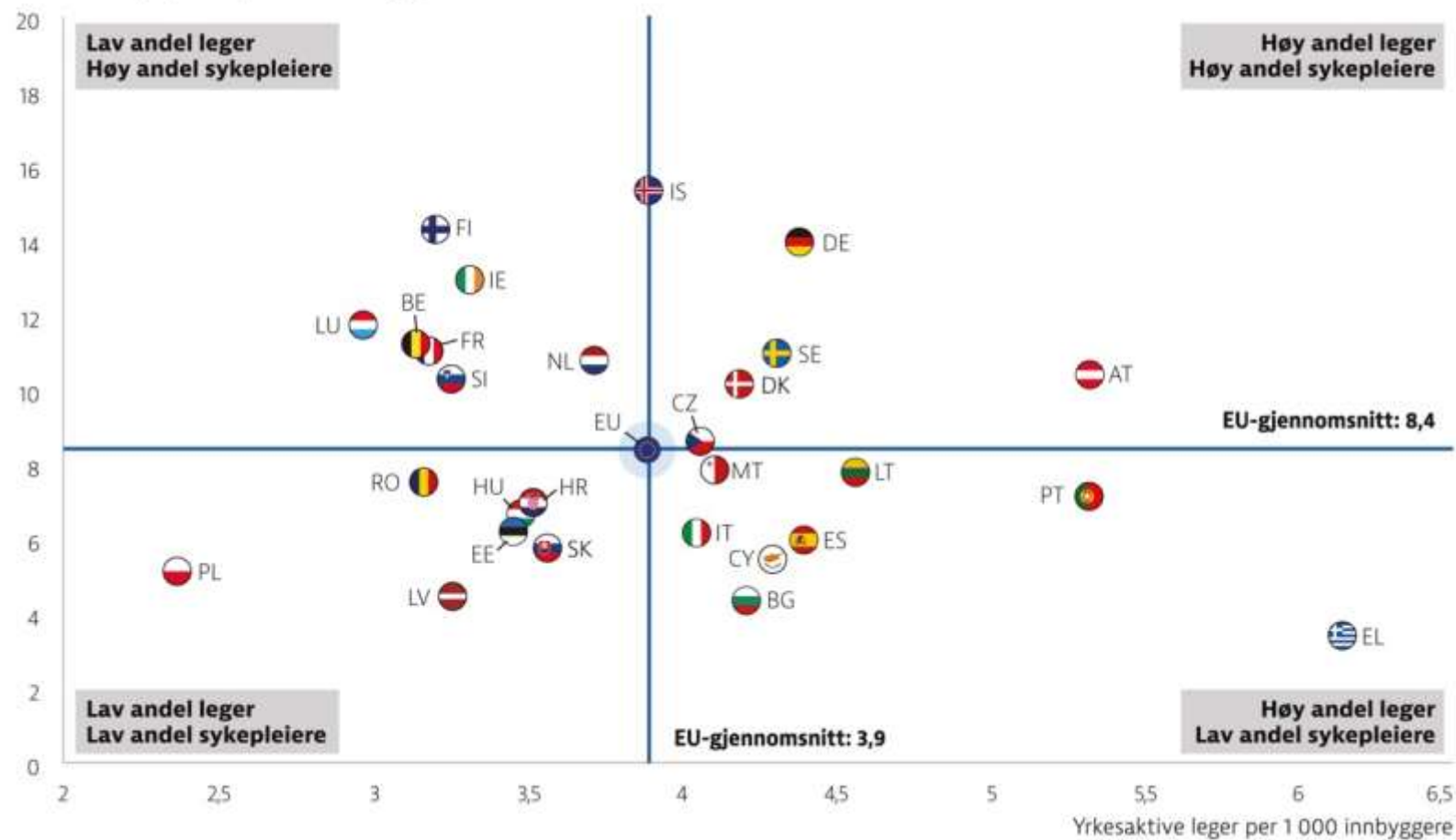
Flere eldre gir økte helse- og omsorgsbehov

- Helseteknologi gir både trygghet og effektivisering
- Forebygging virker
- Boliger med tilpasset utforming gjelder hele omsorgstrappen og mer til

Andre land: Praktiserende leger og sykepleiere pr. 1 000 innbyggere

Yrkesaktive sykepleiere per 1 000 innbyggere

Kilde: Eurostat Database, *State of the Health in the EU*. Landhelseprofil Norge 2021 (2019-tall eller seneste tilgjengelige tall)

Prioriteringer

Unngå unødvendig behandling

Redusér lavt prioriterte oppgaver

Redusér feilbehandling

Utrede personellbehov ved politikkutforming /
tildeling av rettigheter

Flere utenfor samfunns- og arbeidsliv

- Vi lykkes ikke med å få alle i jobb eller sikre at alle er en del av fellesskapet.
- Mange unge mennesker i utenforskap betyr redusert tilgang på arbeidskraft, økte velferdsutgifter og lavere skatteinngang på sikt.
- Forutsetningene for tilhørighet, mestring og god helse skapes gjennom hele oppveksten.
- Økonomiske gevinster i å inkludere flere.

Digitalisering i ulik fart og med ulik kraft

- Digital infrastruktur
- Juridiske og tekniske utfordringer
- Felleskommunale løsninger
- Samarbeid med staten stadig viktigere
- Smarte byer løser samfunnsutfordringer på mange områder

Trangere økonomi krever tøffere prioriteringer

- Kommunesektoren påvirkes av statens reduserte økonomiske handlingsrom
- Bærekraft i velferdstjenestene
- Handlingsrom for lokale tilpasninger i tjenestetilbudet
- Vedlikeholdsetterslep
 - ✓ Bygg
 - ✓ Vei
 - ✓ Vann og avløp
- Regional utvikling

Prioriterte budskap til første konsultasjonsmøte?

- Stram kommuneøkonomi
- Fri inntektsvekst ut over ren kompensasjon for demografi og pensjon aller høyest prioritert
- «Fullfinansiering» ikke tilstrekkelig for bærekraft– alle konsekvenser for bemanning av evt nye forslag må være grundig vurdert
- Anbefalte satsingsforslag:
 - Tiltak som øker kapasiteten i offentlig sektor generelt og kommunesektoren spesielt for raskere omstilling til lavutslippssamfunnet, som fremmer energieffektivisering og utbygging av ny fornybar kraft og tar vare på naturmangfold
 - Tiltak som fremmer produktivitet i sektorer med knapphet på kvalifisert arbeidskraft
- Innspill til Revidert nasjonalbudsjett 2023:
 - Ukraina: tilskudd til utleieboliger, tilskudd til norskopplæring, finansiere innførings/kombinasjonsklasser for ukrainske VGO-elever
 - Pleie og omsorg: tilsagnsramme for investeringstilskudd

Evne og kraft til å bære

KS Innlandet strategikonferanse 17. februar 2023

